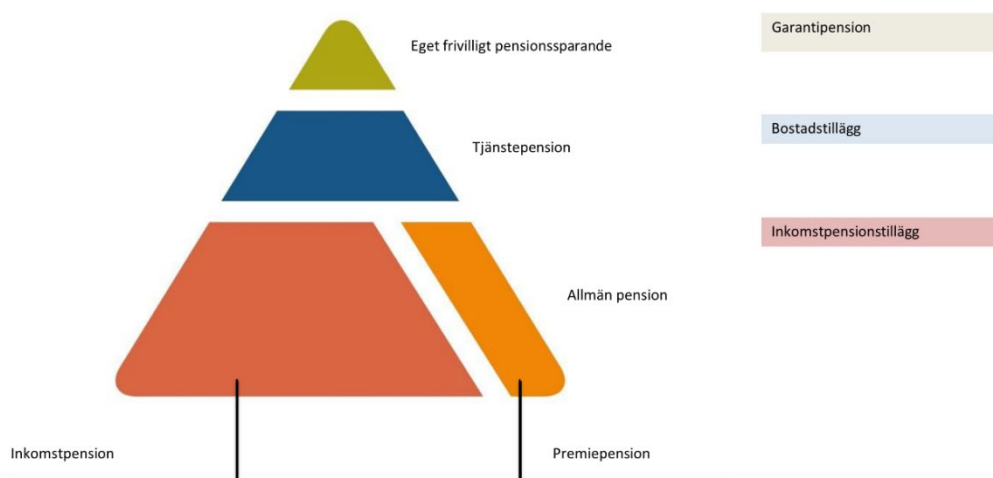

Pension född - 88 eller senare

Framtida pension – flera olika pensionsdelar

Slutrapport

2024-08-13

Sammanfattning

Den allmänna pensionen är helt avgörande för den totala pensionens nivå. Historiskt sett har de flesta tjänstepensionsavtal haft som grund att den allmänna pensionen blir 60 – 70 % av slutlönen livslångt från 65 års ålder. Efter de förändring som skett succesivt kommer inte den allmänna pensionen bli 60 % av slutlönen, utan för stora grupper snarare enbart 40 – 50 %. Skälet till detta är framförallt regler som införts för att möta den ökade medellivslängden samt att pensionsavgiften i praktiken endast är 17,21 % istället för beslutade 18,5 %.

Tjänstepensionen är tänkt som en komplettering till den allmänna pensionen och var från början tänkt att tillsammans med allmän pension ge individen en total pension om 70 – 80 % av slutlön. Tjänstepensionen skulle därvid ge minst 10 % livslångt från pensionsdagen.

Yrkesofficerarnas totala pension kommer succesivt nedgå. Orsaken till detta är delningstalet i det allmänna pensionssystemet och de konsekvenser som beskrivs i rapporten.

Reglerna för uttag av tjänstepension följer reglerna för allmän pension som i sin tur är beroende av riktåldern. Det innebär för yrkesofficerare födda – 88 eller senare att tidigaste ålder för uttag av tjänstepension och allmän pension successivt kommer höjas till 66 år på grund av kommande förändringar av riktåldern.

Beräkningar visar att yrkesofficerare födda – 88 eller senare behöver arbeta fram till 69 år för att uppnå en nivå om cirka 70 % i total pension.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
1. Nuvarande pensionsvillkor för yrkesofficerare	4
1.1. Historik pensionsnivå	4
1.2. Total pension	4
1.3. Allmän pension	5
1.4. Tjänstepension PA16	6
1.4.1. PA16 Avd 1 Ålderspension.....	6
1.4.2. PA 16 extra avsättning genom enskild överenskommelse.....	8
1.4.3. PA16 sjukpension	9
1.4.4. PA16 efterlevandepension	9
1.4.5. PA 16 återbetalningsskydd för premiebestämda pensionsförsäkringar	10
2. Det allmänna pensionssystemets påverkan på PA 16	11
2.1. Nuläge	11
2.1.1. Yrkesofficerare.....	12
2.1.2. GSS	12
2.1.3. Stabilitet i nuvarande allmänna pensionssystemet	12
2.1.4. Riktålder.....	12
3. Pensionsvillkoren för yrkesofficerare i framtiden vid oförändrat PA 16	14
3.1. Födda -88 eller senare	14
3.2. Slutsatser – konsekvenser för yrkesofficerare	14
Bilaga total pension utifrån aktuella villkor	15

1. Nuvarande pensionsvillkor för yrkesofficerare

1.1. Historik pensionsnivå

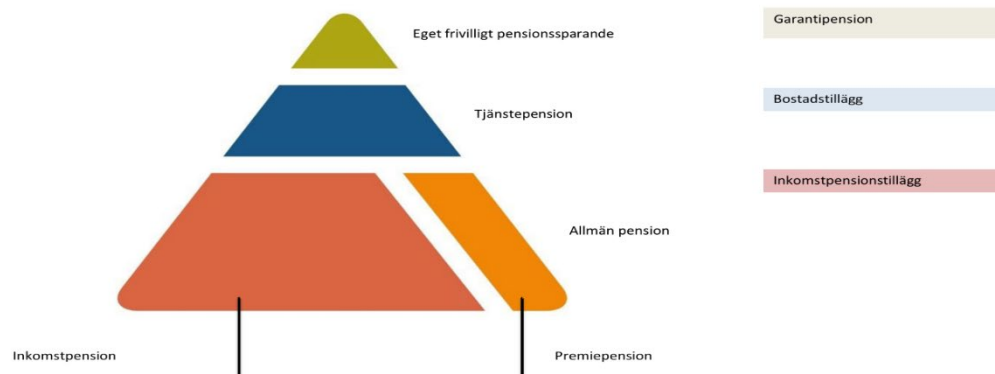
I avgifts-, även kallade premiebestämda pensionssystem är det den pensionspremie som betalas löpande som står i förgrunden, inte nivån på den slutliga pensionen. Pensionen blir vad den blir så att säga, givet förutsättningarna i det enskilda fallet. Det ges inget löfte om en viss pensionsnivå. I det äldre ATP-systemet inom den allmänna pensionen och i tidigare tjänstepensionsavtal var det i stället pensionsnivån i förhållande till ett genomsnitt av de bästa förvärvsåren eller de sista årslönerna som stod i fokus. I de äldre systemen skulle den allmänna pensionen ge cirka 60 % + 10 % (ATP/folkpension) och tjänstepensionen skulle komplettera med ytterligare cirka 10 %, alltså sammanlagt cirka 80 %. Det nyssnämnda gällde enbart upp till det så kallade taket i den allmänna pensionen, dvs. den högsta inkomstnivån som det allmänna systemet ”skyddade”, som numera är 7,5 inkomstbasbelopp per år, omräknat cirka 44 000 kronor per månad år 2022.

För eventuella inkomstdelar över detta tak kompletterade tjänstepensionen med en tjänstepension på 65 % av den del av inkomsten som översteg taket. När de avgifts- eller premiebestämda tjänstepensionerna dök upp på svensk arbetsmarknad kom nivån på de löpande pensionspremierna ganska snart att sättas till 4,5 % av lönen upp till taket och 30 % på eventuell lönedel över samma tak. Tanken var att tjänstepensionsnivåerna därigenom skulle bli ungefär desamma som i de äldre och delvis fortfarande gällande förmånsbestämda pensionslösningarna. Vid förhandlingarna som föregick de statliga tjänstepensionsavtalen PA 03 och PA 16 kom förhandlingsresultaten i praktiken att styras av premienivåerna för privatanställda arbetare och tjänstemän, inte av bedömningar av framtida faktiska pensionsutfall för de statsanställda.

1.2. Total pension

Yrkesofficeren omfattas i grunden av samma pensionsvillkor som övriga svenska medborgare och statsanställda tjänstemän. Yrkesofficerens pension utgår därför, som för övriga medborgare, från den lagstadgade allmänna pensionen. Denna kompletteras sedan med sådan kollektivavtalad tjänstepension som parterna på det statliga avtalsområdet enats om efter förhandling – för närvarande pensionsavtal PA16. Sammantaget beskrivs och visualiseras den framtida pensionen i form av en pensionspyramid.

Framtida pension – flera olika pensionsdelar

Den framtida pensionen utgörs av flera olika pensionsdelar, vilka ensamma eller tillsammans är tänkta att utgöra försörjningsgrund för yrkesofficeren efter dennes avslutade yrkesverksamhet.

1.3. Allmän pension

Den lagstadgade allmänna pensionen utgör för yrkesofficeren, precis som för övriga medborgare, grundplattan för pension. Den allmänna pensionen är skattefinansierad (delas mellan individ och arbetsgivare) men i huvudsak frikopplad från statsbudgeten och bygger på ”livsinkomstprincipen” – dvs individens samlade livsinkomst ska ligga till grund för storleken på var och ens framtida allmänna pension.

Den allmänna pensionen består av två huvuddelar, inkomstpension och premiepension. Totalt avsätts till den allmänna pensionen 18,5% (16% till inkomstpension och 2,5% till premiepension) av individens årliga pensionsgrundande inkomst upp till ett tak vid motsvarande 7,5 inkomstbasbelopp (ibb). Då individens egen pensionsavgift inte inräknas i den pensionsgrundande inkomsten, blir det faktiska intjänandetaket för allmän pension vid en årsinkomst motsvarande 8,07 ibb. Omvänt kan sägas att den faktiska avsättningen till allmän pension därmed endas är 17,21% av den beskattningsbara inkomsten.

Inkomstbasbeloppet fastställs för varje kalenderår, där förändringen av beloppet är tänkt att ge även pensionen en viss följsamhet med reallöneutvecklingen i samhället. För år 2022 är inkomstbasbeloppet fastställt till 71.000 kr, vilket bl. a innebär att taket för intjänande blir vid en årsinkomst på 572.970 kr (71.000 x 8,07).

Intjänandet till allmän pension sker från ”individens första inbetalda skattekrone” och sedan så länge individen är yrkesverksam och därigenom betalar skatt. Intjänandet sker utifrån i huvudsak lön, men även andra ersättningar så som a-kassa, sjukpenning och föräldrapenning mm är pensionsgrundande. Även studiemedel är pensionsgrundande och den som tjänstgör utifrån pliktjänstgöring får också ett intjänande till sin allmänna pension.

Storleken på den framtida allmänna pensionen kommer i huvudsak bero på individens ”livsinkomst” (pensionskapitalet) dividerat med ett så kallat delningstal.

I avgifts- eller premiebestämda pensionssystem, som till exempel den allmänna pensionen och huvuddelen av den statliga tjänstepensionen, sparar den statsanställda löpande under de yrkesaktiva åren ungefär som på ett bankkonto. Saldot på ”kontot” eller ”kontona” vid pensioneringstidpunkten divideras sedan med ett så kallat delningstal, vilket exempelvis innebär att ju högre delningstal desto lägre pension och så vidare. Delningstalet/-en styrs i huvudsak av prognoser om förväntad livslängd på kollektiv nivå, men även andra faktorer påverkar delningstalet, såsom ränteantaganden med mera. Delningstalet/-en är alltid lägre än den förväntade återstående genomsnittliga livslängden. Den förväntade ökande genomsnittliga livslängden kan illustreras av följande tabell.

<i>Delningstal allmän pension, prognos (2022) (speglar den ökande medellivslängden)</i>							
	<i>Årsklass</i>						
	<i>1945</i>	<i>1965</i>	<i>1970</i>	<i>1975</i>	<i>1980</i>	<i>1985</i>	<i>1990</i>
<i>Från 65 år</i>	<i>16,22</i>	<i>17,80</i>	<i>18,16</i>	<i>18,51</i>	<i>18,85</i>	<i>19,17</i>	<i>19,49</i>
<i>Ökning i förhållande till födda 1965, %</i>	<i>-</i>	<i>0</i>	<i>2,02</i>	<i>3,99</i>	<i>5,90</i>	<i>7,70</i>	<i>9,49</i>
<i>Ökning i förhållande till födda 1945, %</i>	<i>-</i>	<i>9,74</i>	<i>11,96</i>	<i>14,12</i>	<i>16,21</i>	<i>18,19</i>	<i>20,16</i>

Låg livsinkomst i kombination med ett tidigt uttag (som då ger bedömt längre utbetalningstid innan individen avlider – och därmed ett högre delningstal) av allmän pension kommer därför innebära en lägre månatlig pension än för den som haft en högre livsinkomst och/eller påbörjar pensionsuttaget senare i livet (innebärande bedömt kortare utbetalningstid innan individen avlider – och därmed också ett lägre delningstal).

För dem med låg allmän pension finns även en grundtrygghet utanför det egentliga pensionssystemet genom socialförsäkringslagstiftningen. Exempel på detta är bl. a garantipension, bostadstillägg samt genom politiskt beslut från hösten 2021 i vissa fall inkomstpensionstillägg.

1.4. Tjänstepension PA16

På det statliga avtalsområdet har parterna tecknat kollektivavtal om tjänstepension (PA16) för statligt anställda. Avtalet gäller från 2016-01-01.

PA16 består av två olika avdelningar, avdelning 1 och avdelning 2. Det är i grunden yrkesofficers-/gruppbefälets-soldatens-sjömannens (GSS/K) födelseår som avgör om denne omfattas av avdelning 1 eller 2. Den som är född – 88 eller senare tillhör avdelning 1. En reservofficer (RO) i dennes tillsvidareanställning (RO1) – och tidvis tjänstgörande gruppbefäl, soldat/sjöman (GSS/T) – omfattas dock av avdelning 1 oaktat födelseår.

Det är inte möjligt att byta från avdelning 1 till 2.

Utöver individens egna tjänstepension (egenpension) finns i PA16 även sjukpension och efterlevandepension, vilka är desamma oaktat om individen i grunden tillhör avdelning 1 eller avdelning 2. Sjukpension är ett komplement till sjukersättning (tidigare kallat förtidspension) för den som förlorar sin arbetsförmåga innan pensionsålder och möjlighet att kunna gå i ålderspension – och efterlevandepension är ett stöd för efterlevande make/maka, i vissa fall sambo, och barn i händelse av att den yrkesverksamme statsanställda tjänstemannen eller pensionären avlider.

1.4.1. PA16 Avd 1 Ålderspension

PA16 avdelning 1 är ett fullt ut premiebaserat (avgiftsbaserat) system. Det bygger på livsinkomstprincipen i statlig anställning och någon på förhand fastställd eller definierad ordinarie pensionsålder för medarbetarna finns inte. Istället finns bestämmelser om vid vilken uppnådd

ålder sparat tjänstepensionskapital tidigast kan tas ut, vilka är kopplade mot när individen tidigast kan ta ut sin allmänna pension. Detta innebär bl. a att yrkesofficer (samt yrkesofficer som är flygförare) född 1988 eller senare inte längre har pensionsålder 61 år, eller som flygförare har möjlighet att gå i pension från 55 års ålder om man uppnått 25 flygtjänstår.

Egenpension utifrån PA16 avdelning 1 tjänas in genom att arbetsgivaren betalar in pensionspremier till individuella pensionsförsäkringar under anställningens gång, från första anställningsdag i staten, så länge anställningen består, dock till som längst individen uppnår den så kallade LAS-åldern utifrån lag om anställningsskydd (vilken för närvarande är 69 år).

I avdelning 1 finns tre olika individuella pensionsförsäkringar; ålderspension (ÅP)- valbar, obligatorisk och flex. Inbetalningen av premier till dessa sker varje månad med fastställd procentsats och utgående från individens utbetalda lön (fast lön samt i förekommande fall tillkommande lönetillägg). Inbetalda premier förvaltas intill dess individen i framtiden begär att få dessa utbetalda som tjänstepension. Alla tre försäkringsdelar kan var för sig kompletteras med ett så kallat återbetalningsskydd (se mer under 1.4.5).

Ett fortsatt intjänande (tillgodoräknande av premie) till ÅP valbar och ÅP obligatorisk sker även under tid då sjukpension (se 1.4.3) utbetalas efter det att anställningen upphört.

ÅP Valbar

Avseende ÅP valbar kan medarbetaren själv välja pensionsförvaltare utifrån ett antal valbara alternativ som godkänts och anslutits som möjliga förvaltare för statlig tjänstepension enligt ÅP valbar. Det är Statens tjänstepensionsverk (SPV) som är valcentral och administrerar de statligt anställdas val och eventuella omval av förvaltare för ÅP valbar. För den som inte gör ett aktivt val kommer ÅP valbar att förvaltas hos KÅPAN Pensioner.

För ÅP valbar inbetalas en månatlig premie om 2,5% av den utbetalda lönen upp till brytpunkten som motsvarar 1/12-del av 7,5 inkomstbasbelopp (motsvarar 44.375 kr/mån för år 2022). För månadslönedelar därutöver inbetalas istället en premie som motsvarar 20%.

Vid uttag av ÅP valbar sker detta normalt utifrån en utbetalningsplan som fördelar pensionsförsäkringens kapital för livslång utbetalning, grundat på ett livslängdsantagande (bedömd utbetalningstid utifrån medellivslängd hos pensionsspararna). Som alternativ kan individen istället välja att få pensionskapitalet utbetalat under en begränsad tid, vilket då innebär ett högre månadsbelopp i pension än vid livslång utbetalning – men under en begränsad tid och därefter ingenting. Kortaste utbetalningstid för ÅP valbar är 10 år.

ÅP Obligatorisk

Avseende ÅP Obligatorisk kan inget individuellt förvaltningsval göras, utan pensionsförsäkringen finns hos och förvaltas av KÅPAN Pensioner. Pensionspremier till ÅP Obligatorisk betalas månatligt in med 2% av utbetald lön upp till brytpunkten 1/12-del av 7,5 inkomstbasbelopp. För lönedelar därutöver inbetalas istället en premie som motsvarar 10%.

Även för ÅP Obligatorisk är grunden en livslång utbetalningsplan utgående från ett livslängdsantagande. För den som istället så önskar kan en tidsbegränsad utbetalningsperiod väljas, med som kortast fem års utbetalningstid för inestående pensionskapital.

ÅP Flex

Avseende pensionsförsäkringen ÅP Flex sker en månatlig premieinbetalning om 1,5% av hela lönesumman för utbetald lön. Vid uttag av ÅP Flex kan tidsbegränsat uttag av pensionskapitalet göras med som kortast ett (1) års utbetalningstid, istället för den livslånga utbetalningsperiod som annars utgör grundplanen för utbetalning.

Extra premier

Det är möjligt att avsätta extra premier till tjänstepension enligt avdelning 1. Detta kan ske utifrån lokala kollektivavtal eller så kallad enskild överenskommelse. Eventuella extra premier genom kollektivavtal placeras i ÅP Flex, medan extra premier genom enskild överenskommelse mellan medarbetare och arbetsgivare placeras i ÅP Valbar (se mer under 1.4.2 nedan).

Uttag av ÅP valbar, obligatorisk och flex

För uttag av tjänstepension i form av ÅP valbar, obligatorisk och flex måste individen själv begära utbetalning hos aktuell pensionsförvaltare.

Då det inte finns någon fastställd ordinarie pensionsålder i avdelning 1 är det upp till individen själv att besluta när denne vill gå i pension utifrån reglerna om tidigaste uttagsålder för tjänstepension enligt avdelning 1. För närvarande (2022) är tidigaste uttagsålder 62 års ålder. Tidigaste uttagsålder kommer dock suggestivt höjas då den har en koppling till och en följsamhet med tidigaste uttagsålder för allmän pension och införandet av den så kallade riktåldern. Redan år 2024 kommer tidigaste uttagsålder för tjänstepension enligt avdelning 1 därför förändras till 63, för att från 2026 höjas till 64 års ålder.

Storleken på individens framtida egenpension utifrån PA16 avdelning 1 är svårbedömd då den kommer utgöras av det för individen inbetalda, sparade och förvaltade kapitalet, samt när uttag påbörjas och under hur lång tid utbetalningen av kapitalet önskas ske, livslångt eller tidsbegränsat under visst antal år.

Särskilt om GSS/K tillhörande PA16 avd 1

För en GSS/K som efter sin GSS-anställning helt slutar i Försvarmakten och aldrig återkommer i annan statlig anställning kommer intjänad premiebestämd tjänstepension (ÅP Valbar, ÅP Obligatorisk och ÅP Flex) att kvarstå hos respektive pensionsförvaltare intill dess individen senare i livet begär att få dessa utbetalda (kan ske tidigast tre år före den så kallade riktåldern för Allmän pension) som ett komplement till eventuell annan intjänad tjänstepension genom annat arbete i annan bransch.

1.4.2. PA 16 extra avsättning genom enskild överenskommelse

Extra avsättning/inbetalning till premiebestämd pension genom enskild överenskommelse kan göras. Detta kan ske genom ett avstående från lön (bruttolöneavdrag) eller att värdet av semester eller sparad semester omvandlas till en premieinbetalning till pensionssparande. Växling av lön eller semester till pension kan göras löpande eller som engångsinsättningar.

De extra avsättningar som görs utifrån en enskild överenskommelse sätts in på individens valbara pensionsförsäkring (ÅP valbar i avdelning 1) och blir en delmängd av pensionsförsäkringens totala värde och kan inte heller särskiljas vid framtida utbetalning.

Löneväxling bör normalt inte ske av den som har en lön understigande nivån 8,07 inkomstbasbelopp per år (572.970kr, vilket motsvarar 47.748kr/mån år 2022), då löneväxling på nivån under 8,07 inkomstbasbelopp bl. a. innebär att man förlorar intjänandet till allmän pension på det växlade beloppet.

Har man en årslön över 8,07 inkomstbasbelopp kan det för vissa finnas en skattemässig positiv effekt av löneväxling, eftersom man inte betalar skatt på det växlade beloppet vid själva växlingen, utan först då dessa pengar i framtiden istället tas ut som pension. Att växla lön till pension innebär dock att pengarna blir låsta för åtkomst intill dess utbetalningen från den valbara pensionsförsäkringen påbörjas i sin helhet.

Att växla semester eller sparad semester kan göras av alla oaktat deras lönenivå, utan att den allmänna pensionen riskerar påverkas negativt. Det går att genom enskild överenskommelse årligen växla/spara till pension värdet av de semesterdagar (semestertimmar i Försvarsmakten) individen enligt avtal har utöver de lagstadgade 25 dagarna (200 timmar). På samma sätt kan värdet av eventuell sparad semester också växlas till pension, till del eller för all sparad semester.

1.4.3. PA16 sjukpension

Sjukpension är ett kollektivavtalat komplement till sjuk- eller aktivitetsersättning utifrån bestämmelserna i socialförsäkringsbalken.

Den som drabbas av arbetsoförmåga och tillsvidare eller tidsbegränsat beviljas hel eller partiell sjuk- eller aktivitetsersättning (tidigare kallat förtidspension) kan även utifrån bestämmelser i PA16 erhålla sjukpension eller tillfällig sjukpension.

Sjuk- eller aktivitetsersättning från Försäkringskassan utbetalas med ett belopp motsvarande 64,7% av den genomsnittliga inkomsten upp till ett tak vid 7,5 prisbasbelopp, dvs för år 2022 som mest 19.531kr/månad före skatt. Till detta betalas i förekommande fall också ut sjukpension från PA16 utgående från det så kallade pensionsunderlaget (individens medellön/slutlön). Sjukpension utbetalas fram till dess individen kan ta ut garantipension vid 66 års ålder.

Den som beviljas sjukpension enligt ovan får ändå ett visst fortsatt intjänande till sin ordinarie tjänstepension enligt PA16 under tiden individen får sin sjukpension utbetald. Syftet med detta är att trygga en skälig nivå på tjänstepension som komplement till allmän pension den dagen sjukersättning och sjukpension upphör att betalas ut.

Den som omfattas av PA16 får under tid med sjukpension en fortsatt schabloniserad och värdesäkrad inbetalning (utgående från den lön individen tidigare hade i sin anställning) till sin ÅP Valbar och ÅP Obligatorisk.

Sjukpensionens storlek fram till 66 års ålder (eller eventuell senare gällande högre ålder) är:

Pensionsunderlag uttryckt i prisbasbelopp	Pensionsnivå i procent
- 7,5	15
7,5 – 20,0	75
20,0 – 30,0	37,5

1.4.4. PA16 efterlevandepension

Utifrån PA 16 kan make/maka, sambo och barn erhålla efterlevandepension efter avlidnen statlig medarbetare, som ett komplement till eventuell omställningspension från det allmänna pensionssystemet. Denna efterlevandepension ska inte sammanblandas med så kallat återbetalningsskydd (se nedan 1.4.5).

Efterlevandepension från PA16 utbetalas till förmånsberättigad make/maka eller sambo under 6 år, dock längst intill den avlidne skulle ha fyllt 75 år. För att sambo ska vara förmånsberättigad måste denna ha haft eller väntat barn med den avlidne – eller att man tidigare varit gift, men skilt sig och därefter vid dödsfallet ånyo levde i ett samboförhållande.

Efterlevandepension utges med ett årligt belopp motsvarande 1,2 prisbasbelopp (57.960 kr för år 2022). Därutöver utges ett procentuellt belopp av pensionsunderlaget (den avlidnes medel/slutlön) för den del som överstiger nivån 7,5 inkomstbasbelopp (över 532.500kr/år för år 2022) enligt följande:

Mellan 7,5 till 20 inkomstbasbelopp	
År 1	45,0 %
År 2 – 6	30,0 %
Mellan 20 och 30 inkomstbasbelopp	
År 1	22,5 %
År 2 – 6	15,0 %

Avseende efterlevandepension till barn utbetalas detta till arvsberättigat barn till dess barnet fyllt 20 år med ett procentuellt belopp av pensionsunderlaget enligt följande:

Pensionsunderlag uttryckt i inkomstbasbelopp	procenttal
– 7,5	10,0
7,5 – 20,0	25,0
20,0 – 30,0	12,5

1.4.5. PA 16 återbetalningsskydd för premiebestämda pensionsförsäkringar

Återbetalningsskydd är ett tillval som kan göras för premiebestämda pensionsförsäkringar. Innebörden av ett återbetalningsskydd är att innestående kapital i pensionsförsäkringen återbetalas till den försäkrades efterlevande i händelse av att den försäkrade avlider. Återbetalningsskydd ska dock inte sammanblandas med efterlevandepension i PA16 enligt ovan (1.4.4).

Värdet av ett återbetalningsskydd kommer variera över tid utifrån hur mycket kapital som de facto för stunden finns i pensionsförsäkringen. I början av en individs statliga anställningskarriär finns inget reellt värde att återbetala till efterlevande eftersom individen ännu inte hunnit spara ihop något pensionskapital. På samma sätt kommer värdet successivt minska i takt med att pensionen börjat betalas ut och vid tidsbegränsat uttag av pensionsförsäkringen helt upphöra i och med att utbetalningstiden upphör (då är pengarna i försäkringen slut och redan utbetalda som pension).

Återbetalningsskydd kan normalt väljas till i samband med att en ny pensionsförsäkring för individen påbörjas (vid anställning). Därefter kan återbetalningsskydd läggas till utifrån vissa ”familjehändelser” (ex gifter sig eller får barn). Ett valt återbetalningsskydd kan väljas bort.

Den som valt återbetalningsskydd riskerar dock få en något sämre utveckling på pensionskapitalet i försäkringen utifrån att denne inte längre får ta del av så kallade arvsvinster, dvs extra pensionskapital som tillförs utifrån att andra pensionsförsäkrade (som inte har ett återbetalningsskydd) avlider, då deras (de som avlidit) innestående pensionskapital fördelas på övriga sparare som fortsatt är i livet. Hur mycket detta påverkar är individuellt och beror på var man ”befinner sig i livet”. Det kan dock i vissa fall röra sig om flera procent (upp mot ca 20%) lägre egen pension med ett tillvalt återbetalningsskydd jämfört med om man hade avstått ett sådant.

2. Det allmänna pensionssystemets påverkan på PA 16

2.1. Nuläge

Först måste konstateras att den allmänna pensionen och den kompletterande tjänstepensionen för statsanställda är två i sig självständiga pensionsregelverk, där det ena är lagstadgat och det andra kollektivavtalat. Reglerna för exempelvis intjänande av och uttag av ålderspension är helt olika i de båda systemen och den tidigare nära kopplingen mellan de båda systemen kan sedan ganska lång tid tillbaka sägas vara bruten. En annan sak är att många lösningar i PA 16 utgår från de bakomliggande förmånsnivåerna och mycket annat i det allmänna systemet.

Den genomgripande reformering av det svenska allmänna pensionssystemet som genomfördes under 1990-talet innebar en fullständig förändring av de grundläggande principerna för det svenska pensionssystemet. Det gamla förmånsbestämda ATP-systemet byttes ut mot ett helt premie- eller avgiftsbestämt allmänt pensionssystem som baseras på den så kallade livsinkomstprincipen. Den nya ordningen, som fullt ut gäller för alla födda 1954 eller senare, innebär att nivån på den allmänna pensionen inte knyts till lönenivån under ett genomsnitt av de bästa inkomststämorna, utan beror i stället helt av summan av de under yrkeslivet årligen intjänade pensionsrätterna (inklusive avkastning under "spartiden"), individens födelseår, och åldern vid uttagstidpunkten.

Det allmänna har inte ansett sig kunna ge pensionsintjänande i alla inkomstnivåer. Det finns därför en övre inkomstgräns över vilken ytterligare inkomster inte ger pensionsrätt. År 2022 går den gränsen vid en årsinkomst på 572 600 kronor, (8,07 inkomstbasbelopp), vilket motsvarar cirka 47 700 kronor per månad.

Det allmänna pensionssystemet har idag inte heller någon egentlig pensionsålder. Varje individ väljer själv uttagstidpunkt och uttag kan göras helt eller partiellt. Pensionens storlek bestäms sedan av behållningen på "pensionskontot" hos Pensionsmyndigheten för de båda pensionsdelarna inkomstpension och premiepensionen samt av det så kallade delningstalet som gäller för den årsklass som individen tillhör. Här bortses i detta sammanhang från att många pensionärer också behöver ta det så kallade grundskyddet i pensionssystemet i anspråk. Det sistnämnda syftar till att ge den som tjänat in en låg allmän pension en viss lägsta levnadsstandard genom kompletterande garantipension, inkomstpensionstillägg samt eventuellt bostadstillägg.

Utformningen av den allmänna pensionen innebär att det i rent ekonomiskt hänseende typiskt sett är negativt för det slutliga pensionsutfallet att lämna arbetslivet "i förtid" med en av arbetsgivaren finansierad tjänstepension (avtalspension). Orsaken till det är att det enbart är arbetsinkomster som ger pensionsrätt (samt vissa andra inkomster som exempelvis sjukpenning och a-kasseersättning). Pensionsinkomster ger inte något intjänande i det allmänna systemet. Storleken på en sådan "pensionsförlust" beror på varje individs förutsättningar, såsom inkomstnivå och tidigare arbetsliv, men har hittills vanligen inte varit särskilt stor. För en arbetstagare som fortsätter att ha nya förvärvsinkomster efter avtalspensioneringen, från den tidigare arbetsgivaren eller från annat håll, kan bortfallet i den allmänna pensionen ytterligare begränsas.

Mer avgörande för den framtida pensionsnivån än det uteblivna intjänandet under några år är normalt sett när uttaget av den allmänna pensionen påbörjas. För de nu pensionerade yrkesofficerare som är födda på 1930- och 1940-talen, gjorde kvardröjande övergångsregler från ATP-systemet att den allmänna pensionen inte påverkades i någon större utsträckning av vare sig uteblivet ytterligare intjänande i det allmänna systemet från avgången med tjänstepension eller av att uttaget av den allmänna pensionen gjordes från 65 års ålder, det vill säga vid den tidpunkt då

den arbetsgivarbetalda tjänstepensionen upphör, eller - korrektare - omräknas till en helt annan, lägre nivå. I och med införandet av de ovan nämnda delningstalen i det allmänna systemet kommer emellertid de generationer officerare som är födda på 1950-talet och senare att få lägre allmän pension i och med att den genomsnittliga livslängden ökar, vilket för varje årsklass får ett direkt genomslag på delningstalet (som ökar, vilket allt annat lika innebär att pensionen blir lägre). För en individ som önskar upprätthålla en god nivå på den allmänna pensionen är i princip enda motdraget mot de ökande delningstalen att senarelägga sitt uttag av allmän pension.

Hur mycket ökar då pensionen vid till exempel ett års ytterligare förvärvsarbete (utan att den allmänna pensionen börjar tas ut) efter 65 års ålder? Svaret skiljer sig åt beroende på varje individs förutsättningar. Sedan några år tillbaka har dessutom skattereglerna gjort det mycket förmånligare att skjuta upp pensionsuttaget till efter 65 år. Från det år pensionären fyller 66 år blir inkomstskatten väsentligt lägre, särskilt på arbetsinkomster, men även på pensionsutbetalningar.

Principen med delningstal som beskrivits ovan, som fastställs för varje åldersgrupp (efter födelseår) kommer med all sannolikhet inte att ändras framöver. Delningstalens konstruktion innebär att arbetslivet måste förlängas så länge medellivslängden fortsätter att öka, om pensionsnivåerna inte ska sjunka.

2.1.1. Yrkesofficerare

Allmän pension omfattar yrkesofficerare på precis samma sätt som alla andra medborgare.

2.1.2. GSS

Ett gruppbefäl, soldat eller sjöman (GSS) har en tidsbegränsad anställning. Lön och lönetillägg under den tidsbegränsade anställningen ligger till grund för intjänande till allmän pension. Då lönen många gånger för en GSS är förhållandevis låg – och anställningstiden dessutom är begränsad i tid – kommer enbart en mindre del av individens framtida allmänna pension att tjänas in från den militära anställningen.

2.1.3. Stabilitet i nuvarande allmänna pensionssystemet

Inget tyder på stora förändringar av den allmänna pensionens grundläggande konstruktion framöver förutom att den tidigaste tidpunkten för när uttag kan påbörjas senareläggs i successiva steg genom införandet av den så kallade riktåldern, mer om det under avsnittet nedan.

2.1.4. Riktålder

Det principiella beslutet om att genomföra en stor förändring av pensionsåldrarna i det allmänna systemet är redan fattat. Tidigaste tidpunkten för att ta ut allmän pension är från 2023 63 år. Från 2023 är också den tidigaste åldern för att få garantipension, inkomstpensionstillägg och bostadstillägg 66 år.

Den så kallade riktåldern, som kommer att styra när man tidigast kan ta ut allmän pension eller få garantipension, inkomstpensionstillägg och bostadstillägg kommer att följa medellivslängdens utveckling. På grund av den ökande genomsnittliga livslängden kommer åldern för tidigast uttag av allmän pension, garantipension, inkomstpensionstillägg och bostadstillägg att höjas stegvis. Riktålderssystemet kommer tillämpas fullt ut från år 2026.

Riktåldern kommer att fastställas och beslutas varje år men användas först sex år senare. Den kan ändras med max ett år i taget, förutsatt att den inte har ändrats under de tre föregående åren. Det är beslutat att riktåldern för åren 2020 till 2024 är 67 år, vilket i praktiken tillämpas från år 2026 till 2030. Från 2026 när riktåldern börja användas, ska även den lägsta åldern för att påbörja uttag av allmän pension ändras till tidigast tre år före riktåldern. Sammantaget innebär detta att den

tidigaste tidpunkten för att ta ut allmän pension blir 66 års ålder för den som är född 1988 eller senare. Under 3.2 beskrivs konsekvenser av systemet med riktålder ytterligare.

Födda	Fyller 65 år	Tidigaste uttag	Infaller
År	År	Ålder	År
1962	2027	63	2025
1963	2028	64	2027
1964	2029	64	2028
1965	2030	64	2029
1966	2031	64	2030
1967	2032	64	2031
1968	2033	64	2032
1969	2034	64	2033
1970	2035	65	2035
1971	2036	65	2036
1972	2037	65	2037
1973	2038	65	2038
1974	2039	65	2039
1975	2040	65	2040
1976	2041	65	2041
1977	2042	65	2042
1978	2043	65	2043
1979	2044	65	2044
1980	2045	65	2045
1981	2046	65	2046
1982	2047	65	2047
1983	2048	65	2048
1984	2049	66	2050
1985	2050	66	2051
1986	2051	66	2052
1987	2052	66	2053
1988	2053	66	2054
1989	2054	66	2055
1990	2055	66	2056

Tidigaste uttagsår för allmän pension enligt PROGNOSES från Pensionsmyndigheten.

3. Pensionsvillkoren för yrkesofficerare i framtiden vid oförändrat PA 16

3.1. Födda -88 eller senare

För dessa yrkesofficerare saknar PA 16 idag helt särskilda bestämmelser om lägre pensionsålder. Om avtalet bibehålls oförändrat måste således den yrkesofficer som på grund av yrkets krav på exempelvis fysisk förmåga (inte kan eller orkar arbeta till den ålder som enligt dagens prognoser - exempelvis född 1988 med enligt gällande prognoser tidigaste uttagsåldern för allmän pension vid 66 år) lösa sin situation på något annat sätt än genom ålderspension. Sannolikt kommer det genom det allmänna systemets konstruktion med medellivslängdsberoende delningstal även att vara ekonomiskt mycket ofördelaktigt att ta ut allmän pension vid vad som då kanske uppfattas som en så pass låg ålder som 66 år.

När det gäller den lägsta uttagsåldern för tjänstepensionen i PA 16 avdelning 1 som är gällande för alla som är födda 1988 eller senare, är den densamma som den lägsta åldern för uttag av allmän pension. Avtalet följer här alltså samma regel som i den allmänna pensionen.

Generellt gäller för såväl den allmänna pensionen som tjänstepensionen enligt PA 16 att det pensionskapital som tjänats in under yrkeslivet för denna åldersgrupp är avsett för ålderspensionen från en tänkt ”normal” pensionsålder. Ett undantag från det utgörs av ålderspension flex i PA 16 avdelning 1 som vid behov kan användas som en temporär pension som utbetalas under en kortare period av exempelvis några år. Problemet är här bara att yrkesofficeren helst om möjligt bör spara så mycket som möjligt av sitt pensionskapital till den ”ordinarie” pensionen. Dessutom är de löpande avsättningarna till ålderspension flex endast 1,5 procent av lönen, vilket i princip är alldeles för litet för att ge en rimlig pensionsnivå på en framtida ”förtida” pension under kanske flera år. Beräkningar visar att de behöver arbeta fram till 69 år för att uppnå en nivå om cirka 70 % i total pension (se tabell nedan).

Födelseår	Total pension vid 69 år, inkomst under tak (40 000 kr)	Total pension vid 69 år, inkomst över tak (60 000 kr)
1990 (ingen YO-pension)	70,7 %	69,5 %

3.2. Slutsatser – konsekvenser för yrkesofficerare

Yrkesofficerarnas totala pension kommer succesivt nedgå. Orsaken till detta är delningstalet i det allmänna pensionssystemet och de konsekvenser som beskrivs i rapporten.

För yrkesofficerare tillhörande avdelning 1 kommer tidigaste ålder för uttag av tjänstepension och allmän pension successivt höjas till 66 år på grund av kommande förändringar av riktåldern. Reglerna för uttag av tjänstepension följer reglerna för allmän pension som i sin tur är beroende av riktåldern.

Beräkningar visar att de behöver arbeta fram till 69 år för att uppnå en nivå om cirka 70 % i total pension.

Bilaga total pension utifrån aktuella villkor

Några exempelberäkningar

Framtida pensionsberäkningar är alltid osäkra! Några svårigheter som kan nämnas är att göra rimliga antaganden om framtida löneutveckling och samhällsekonomi. När det gäller den allmänna pensionen är det Pensionsmyndigheten som ansvarar för den, så uppskattningar måste göras.

Antaganden och beräkningsförutsättningar

Arbete från 23 års ålder till 69 år. Antagande 1,6 % real avkastning, dvs. ingen inflation eller ekonomisk tillväxt. Den av försäkringsbranschen tillämpade gemensamma så kallade prognosstandarderna har använts. Syftet är att visa den framtida pensionen i förhållande till dagens pris- och lönenivåer. Det faktiska utfallet i kronor kommer att bli högre eftersom samhället med all sannolikhet kommer att ha såväl inflation som generell ekonomisk tillväxt också i framtiden. Slutlönenivån i exemplen nås från omkring 50 års ålder med något sjunkande tendens (avseende åldern) för de födda 1975 och senare. Ingångslön 25 000 kr – slutlön 40 000 respektive 60 000 kr i fasta priser (2022).

Född 1990

Ålderspension från 69 år

	Slutlön 40 000 kr		Slutlön 60 000	
	Per månad, kronor	Andel av slutlön, %	Per månad, kronor	Andel av slutlön, %
Inkomstpension	16 413	41,0	19 264	32,1
Premiepension	4 637	11,6	5 998	10,0
Total allmän pension	21 050	52,6	25 262	42,1
Tjänstepension	7 247	18,1	16 435	27,4
Total pension, brutto	28 297	70,7	41 697	69,5